

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.11.7>
УДК 657.1.012

Юрій Володимирович ГОЛОВЧАК

аспірант, Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8846-7032>
e-mail: golovchakanna@gmail.com

Ганна Василівна ГОЛОВЧАК

к.е.н., доцент кафедри, Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8986-4048>
e-mail: golovchakanna@gmail.com

Оксана Володимирівна ПИСАРЧУК

к.е.н., доцент кафедри, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6674-9223>
e-mail: oksana.pyrsarchuk@hneu.net

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Цифрова трансформація бізнесу неможлива без впровадження цифрових технологій в розвиток системи бухгалтерського обліку. Метою дослідження визначена конкретизація переваг та недоліків застосування цифрових технологій в бухгалтерському обліку. Визначено сутність цифровізації та можливості її застосування для розвитку бухгалтерського обліку на українських підприємствах; діагностовано стан використання сучасних цифрових технологій в контексті бухгалтерського обліку; конкретизовано можливості, що відкриває використання цифрових технологій у бухгалтерському обліку, а також виокремлено ризики використання таких технологій.

Ключові слова: бухгалтерський облік, цифрові інструменти, автоматизація, цифровізація, фінансові звітність, облік витрат, облік запасів, бухгалтер

ВСТУП

Постановка проблеми

В умовах сьогодення одним із пріоритетних напрямів економічного розвитку стала цифровізація. Вона вносить суттєві зміни у всі сфери життя людини, а трансформаційні процеси в економіці, засновані на драйверах інформаційного розвитку, визначають важливість оновлення інформаційного середовища економіки нового типу, що безпосередньо впливає на бухгалтерський облік. Актуальність цифровізації для України зростає на тлі необхідності пошуку шляхів подолання кризи, що зумовлена воєнними діями на території держави та необхідністю забезпечувати відновлення економіки та суб'єктів господарювання, що працюють у дистанційному та змішаному форматі.

В останні роки бухгалтерський облік знаходиться у фазі динамічного розвитку та впровадження нових технологій. Цей аспект має особливе значення у контексті швидкого розвитку інформаційних й комунікаційних технологій в умовах глобальної цифровізації, особливо у переведенні бухгалтерського обліку в нове інформаційне середовище, визначенні його меж, концептуальних масштабів та підтвердженні самодостатності бухгалтерського обліку як типу соціально-економічної та управлінської практики. Наслідком цього стали нові вимоги до компетенцій працівників та їх кваліфікації. Автоматизована форма бухгалтерського обліку відрізняється від традиційної, оскільки потребує від бухгалтера вміння ухвалювати рішення, а не лише виконання розрахункових процедур. Оброблення бухгалтерської інформації комп'ютерними засобами практично унеможливило виникнення випадкових помилок, які раніше виникали внаслідок людського чинника. Це також сприяє підви-

щенню потенціалу і збільшенню технологічних можливостей контролю з боку керівництва компанії, а бухгалтер має можливість приділяти більше уваги аналітичним процедурам, тому що комп'ютерне програмне забезпечення надає досить широкий спектр інструментів, що дають змогу контролювати та оцінювати ефективність діяльності компанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Тема статті є актуальною та корелює із сучасними векторами наукових досліджень. Так, С.В. Руденко вивчала характеристику історичних передумов розвитку бухгалтерського обліку та застосування у ньому нових технологій у розрізі промислових революцій. Логічним продовженням дослідження історичних аспектів є опис сучасних тенденцій у сфері бухгалтерського обліку, пов'язаних із цифровізацією, а також визначення низки перепон, що стримують трансформаційні процеси в Україні [8]. В.В. Шкроміда та ін. присвятили роботу дослідженню процесу модифікації документування в умовах цифровізації бухгалтерського обліку. Авторами розкрито нормативно-правове забезпечення цифровізації процесу електронного документообігу та відносин, що пов'язані з ним, а також особливості модифікації бухгалтерських документів. Також ними розглянуто історичні аспекти цифровізації бухгалтерського обліку та наведена її характеристика безпосередньо в Україні [11]. Л. Ф. Соколенко аналізує сучасний стан впровадження цифрових технологій підприємствами України. У підсумку свого дослідження автором сформовано перелік ключових напрямів модернізації системи бухгалтерського обліку у сучасних умовах, зокрема вдосконалення підтримки системи обліку – матеріально-технічної, електронно-інформаційної та інституційної,

визначення суб'єктів обліку та їх ключових повноважень в умовах цифровізації, впровадження цифровізації у тактику та стратегію підприємства [9]. Т.М. Гнатюк та ін. досліджували проблеми впровадження автоматизованих систем у бухгалтерський облік. Результати дослідження лягли у основу формування авторського підходу до визначення ризиків та можливостей цифровізації бухгалтерського обліку з виразним акцентом на технологічному боці проблеми [2].

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Методологічною основою для проведення дослідження є аналіз актуальних наукових джерел з проблематики цифровізації бухгалтерського обліку. Відповідно провідним методом постав критичний аналіз наукової літератури, що дав змогу розкрити та уточнити сутність цифровізації бухгалтерського обліку, а також виявити ключові можливості її застосування для оптимізації облікової діяльності підприємств. Важливим у контексті поданого дослідження є метод індуктивної статистики, що уможливив опис стану застосування цифрових технологій у бухгалтерській діяльності українських підприємств. Із застосуванням методів аналізу та синтезу сформовано перелік переваг та недоліків, а також ризиків та можливостей цифровізації системи бухгалтерського обліку на підприємстві.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Враховуючи актуальність дослідження, його метою має бути визначена конкретизація переваг та недоліків застосування цифрових технологій в бухгалтерському обліку. Для досягнення поставленої мети слід виконати такі завдання.

1. Визначити сутність цифровізації та окреслити можливості її застосування для розвитку бухгалтерського обліку на сучасних українських підприємствах.

2. Діагностувати стан застосування сучасних цифрових технологій в контексті бухгалтерського обліку на українських підприємствах.

3. Конкретизувати можливості, що відкриває застосування сучасних цифрових технологій у сфері бухгалтерського обліку перед українськими підприємствами, а також окреслити ризики застосування цих технологій.

РЕЗУЛЬТАТИ

Тенденція цифровізації сучасної економіки примушує до модифікації підходів ведення бізнесу задля збереження конкурентоспроможності підприємства. Враховуючи подальше зростання конкуренції на ринку, топ-менеджери орієнтуються на нові технології і впровадження інновацій, внаслідок чого актуальним стає дослідження сутності та можливостей застосування новітніх цифрових технологій у бухгалтерському обліку та управлінні суб'єктами бізнесу. Такий підхід створює умови для розвитку єдиного стандарту інформаційного простору, який однаково інтерпретується всіма зацікавленими особами.

Вивчення еволюції розвитку впровадження інформаційних технологій в бухгалтерський облік дало змогу виокремити такі етапи: 1) застосування електронних таблиць Microsoft Excel; 2) застосування спеціалізованих програмних продуктів; 3) застосування інтегрованих систем управління підприємством та хмарних технологій.

На сьогодні людство знаходиться на етапі цифрової революції, щодня виникають десятки нових технологій, здатних змінити світ на краще. Спеціалісти в різних сферах стурбовані бажанням удосконалити та автоматизувати весь світ навколо себе, спрямувати основні монотонні функції на роботу або штучний інтелект, які зроблять ту саму роботу, але якісніше та швидше. Інформаційно-комунікативні технології поступово захоплюють кожну зі сфер суспільного життя, тому вони не минули і бухгалтерський облік. Здавна бухгалтерський облік вівся вручну, і вся відповідальність у підрахунках, що здійснюються, лягала виключно на бухгалтера [5]. У період цифровізації роль людського чинника значно знижується, але водночас виникають нові можливості підвищення рівня конкурентоспроможності організації за рахунок позиціонування бухгалтера не як рядового спеціаліста, а як особи, що здатна допомагати керівнику в ухваленні управлінських рішень.

Впровадження цифрових технологій в бухгалтерській облік відкриває широкі можливості перед підприємствами [12]. Загалом цифрова бухгалтерія – це набір програмних продуктів, які автоматизують фінансові процеси:

- узгодження та оплату рахунків;
- відображення операцій, проводок, формування реєстрів;
- оформлення авансових звітів;
- документообіг із контрагентами;
- подання звітності до контролюючих органів тощо [4].

Серед програмного забезпечення, що застосовують сучасні підприємства для автоматизації бухгалтерського обліку, можна виділити такі: Дебет-Плюс, BAS Бухгалтерія, iBuh Online, SMARTfin.ua, Zarplata 24, TOPГСофт, FIT Бюджет, KBS, BookKeeper, MASTER: Бухгалтерія, IT-Ente, MEDoc, Cota, iFin, Liga: Report, iBuh Online, електронна бухгалтерія Приват 24, Соната [3; 7; 10].

Керівництво кожної компанії має своє уявлення того, яка кількість інформаційних технологій та інструментів для автоматизації бухгалтерських процесів має бути впроваджено в її діяльність. Менші організації можуть обійтися стандартним пакетом внутрішньої автоматизації, а от на підприємствах більшого розміру працюють уже в цілісному інформаційному просторі, де за кожен напрям відповідає окреме програмне рішення [6].

Статистика застосування цифрових інструментів українськими підприємствами вказує на те, що для більшості українських суб'єктів господарювання є ще багато перспективних напрямів активізації застосування цифрових рішень (рис. 1).

Менше 20 % компаній застосовують електронну документацію та налагодили електронну взаємодію з контрагентами, тоді як лише 13 % компаній впровадили повноцінний електронний документообіг.

Варто відзначити, що українські підприємства втрачають багато можливостей, не застосовуючи повною мірою цифрові інструменти. Поступова трансформація старих технологій у цифровий формат тягне за собою багатокладність у роботі з документами, через те що велика кількість організацій, переважно, застосовують паперовий документообіг, але й кількість тих організацій, в яких паперових документів майже не залишилося, зростає.

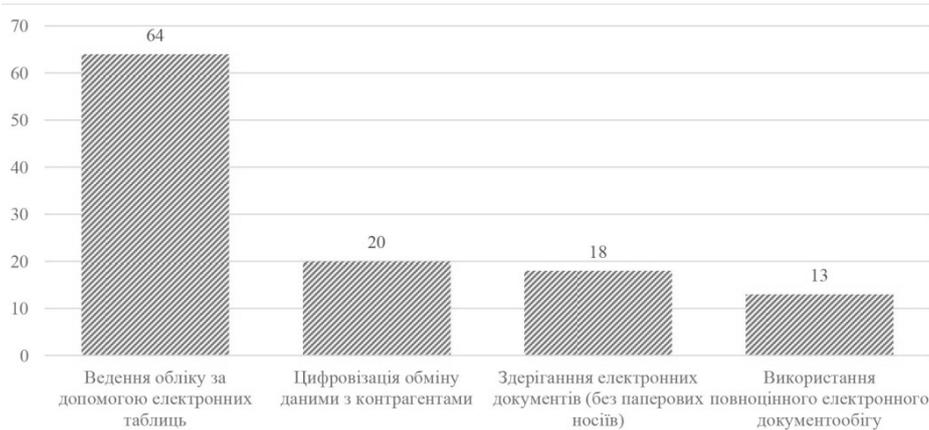

Рис. 1. Статистика застосування цифрових інструментів українськими підприємствами в сфері бухгалтерського обліку [10]

На сьогодні є доволі багато технологічних рішень, які дають змогу впровадити електронний документообіг на підприємстві. Серед вітчизняних систем слід відзначити: М.Е.Дос, Paperless від ПриватБанк, Deals, Document Online та Вчасно. Великі міжнародні системи, серед яких слід відзначити SAP, хоча і надають майже безмежні можливості, але й вартість їх утримання набагато більша. Отже, електронний документообіг дає змогу застосовувати більш досконалі методи роботи, за допомогою яких підвищується швидкість та якість прийняття управлінських рішень, від яких, зі свого боку, залежить ефективність управління, а також ефективність діяльності організації.

Хоча переваги електронного документообігу очевидні, але повністю відмовитися від застосування звичного паперового документообігу доволі складно та проблематично. Досі законодавством передбачено оформлення деяких документів саме на паперових носіях інформації, а не в електронному вигляді. Наслідком цього стає той факт, що навіть найсучасніші організації, які вже застосовують протягом багатьох років систему електронного документообігу, насправді практикують змішаний, а не суто електронний документообіг.

Також варто усвідомлювати, що автоматизація документообігу не є єдиним напрямом цифровізації бухгалтерського обліку. В широкому розумінні цифровізації бухгалтерського обліку дає змогу автоматизувати процес обліку і оброблення первинної бухгалтерської документації, полегшує процес підготовки фінансової звітності та спрощує взаємодію з контролюючими органами. Узагальнення переваг та недоліків цифровізації бухгалтерського обліку наведено у табл. 1.

Дослідження проблеми впровадження цифрових технологій у розвиток бухгалтерського обліку дає змогу стверджувати, що вони відкривають перед підприємствами як додаткові можливості, так і створюють певні ризики (рис. 2).

Завдяки цифровізації бухгалтерського обліку керівництву організації буде доступно наочні матеріали про діяльність підприємства, графіки, аналітичні документи, які проілюструють реальний результат роботи компанії у різних звітних періодах. Для сфери бізнесу стане можливим створення опрацьованих бізнес-моделей, оскільки в наявності будуть дані про поточний стан підприємства та перспективи його розвитку.

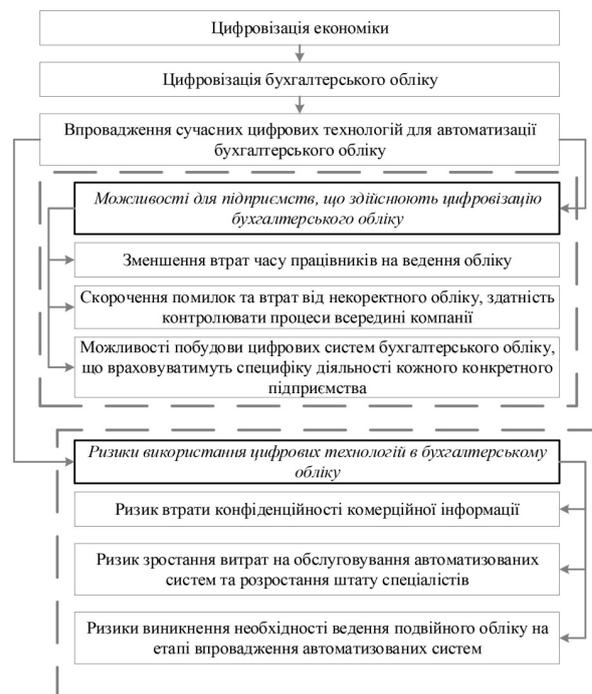

Рис. 2. Можливості та ризики, що створює для підприємства автоматизація та цифровізація бухгалтерського обліку (власна розробка авторів)

ВИСНОВКИ

В результаті проведення дослідження можна підсумувати, що технології не стоять на місці, а таке явище, як цифровізація стає все більшим і всеохопним. Нововведення, які запроваджуються сьогодні, спрямовано на полегшення роботи бухгалтера, а не на його заміну. Навіть більше, робота бухгалтера стає більш аналітичною та передбачає роботу з автоматизованими даними та цифровими документами.

Бухгалтерський облік, як і інші сфери суспільного життя людини, стає учасником технічного прогресу, а його цифровізація дає безліч переваг організаціям, які прагнуть створення продуктивної та надійної бізнес-моделі своєї діяльності. Проведене узагальнення переваг насамперед вказує на можливість автоматизації ручної праці на зберігання даних, тоді як ключовими недоліками залишаються висока вартість впровадження автоматизованих систем та необхідність забезпечення їх технічної підтримки.

Таблиця 1 – Переваги та недоліки цифровізації бухгалтерського обліку (власна розробка авторів)

Переваги	Недоліки
Можливість дистанційної роботи спеціалістів різного рівня, що особливо актуально в умовах пандемії чи дії воєнного стану	Необхідність адаптувати автоматизовані системи під специфіку діяльності підприємства
Автоматизація процесів ведення бухгалтерського обліку витрат, запасів, готової продукції тощо	Значні витрати на впровадження системи на старті процесу автоматизації
Зростання рівня продуктивності через те, що бухгалтери зосереджені на задачах аналітичного характеру	Необхідність постійного підвищення кваліфікації бухгалтерів та забезпечення навчання, відповідно до програмних продуктів, що впроваджуються
Застосування удосконалених інформаційних технологій та використання їх для ведення поточних розрахунків	Потреба у створенні та імплементації системи захисту фінансових даних від втручання зовні
Скорочення документообігу, в першу чергу, мінімізації кількості паперових документів	За умови використання різних програмних продуктів та систем може виникати необхідність їх злагодження
Скорочення адміністративних витрат	Потреба у створенні власного відділу інформаційної підтримки чи залучення спеціалістів на аутсорсингу

Список використаних джерел

- Багацька К., Гейдор А. Бізнес-процеси в умовах діджиталізації економіки. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2019. № 5. С. 23–32.
- Гнатюк Т.М., Шкромиди В.В., Шкромиди Н.Я. Цифровізація бухгалтерського обліку: особливості впровадження та оцінка ефективності. *Журнал Прикарпатського університету імені Василя Стефаника*. 2023. Т. 10. № 2. С. 45–58. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/17345>
- Гусева О.Ю., Легомінова С.В. Діджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 33–39.
- Лелюк С., Алексєєнко І., Полтніна О. Візуалізація даних в управлінні проектами фінансової сфери. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-74>
- Лобода Н., Чабанюк О., Кольба Р. Діджиталізація як функція облікової діяльності: коронакриза як контекст. *Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу*: тези міжнародної наукової конференції (м. Житомир, 5-6 лист. 2020 р.). Житомир, 2020. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/337.pdf>
- Назарова К.О., Мойсєєнко О.М. COVID-криза як драйвер діджиталізації бухгалтерських процедур. *Бізнес-Інформ*. 2020. № 6 (509). С. 227–234.
- Панасюк В., Бурденюк Т., Мужевич Н. Особливості цифрової трансформації обліку. *Галицький економічний вісник*. 2021. № 1 (68). С. 70–76.
- Руденко С.В., Погрібняк Д.С. Бухгалтерський облік в умовах цифровізації. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: «Економічні науки»*. 2021. № 1. С. 265–269. URL: journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/07/2021-1-EH-46.pdf
- Соколенко Л.Ф. Цифровізація як вектор розвитку економічних систем та модернізації системи бухгалтерського обліку. *Облік і фінанси*. 2019. № 3. С. 40–48. URL: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-3\(85\)-40-48](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-3(85)-40-48)
- Тенюх З.І., Пелех У.В. Діджиталізація бухгалтерського обліку в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-66>
- Шкромиди В. В., Шкромиди Н. Я., Гнатюк Т. М. Модифікація документування у контексті цифровізації бухгалтерського обліку. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Т. 2. № 19. С. 69–78. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/17274>
- Analysis of trends in the implementation of digitalization in accounting (Ukrainian case) / M. Petchenko et al. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 1. No. 48. P. 105–113. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3951>

References

- Bahatska K., Heidor A. Business processes in the digitalization of the economy. *Herald Kyiv national university of trade and economics*. 2019. No. 5. pp. 23–32. (In Ukrainian).
- Hnatiuk T.M., Shkromyda V.V., Shkromyda N.Ya. Digitization of accounting: features of implementation and evaluation of effectiveness. *Journal of Vasyl Stefanyk Prykarpattia University*. 2023. Vol. 10. No. 2. pp. 45–58. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/17345> (In Ukrainian).
- Husieva O., Lehominova S. Digitization as a tool for improving and optimization of business processes. *Economics. Management. Business*. 2018. No. 1 (23). pp. 33–39. (in Ukrainian).
- Leliuk S., Aleksieienko I., Poltina O. Data visualization in the financial project management. *Economy and Society*. No. 26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-74> (in Ukrainian).
- Loboda N., Chabaniuk O., Kolba R. Digitalization as a function of accounting: corona crisis as a context. *Contemporary challenges of sustainable business development: theses from an international scientific conference (Zhytomyr, 5–6 November 2020)*. Zhytomyr, 2020. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/337.pdf> (in Ukrainian).
- Nazarova K.O., Moiseenko O.M. COVID-crisis as a driver of digitalization of accounting procedures. *Business-Inform*. 2020. No. 6 (509). pp. 227–234. (in Ukrainian).
- Panasjuk V., Burdeniuk T., Muzhevych H. Features of digital transformation of accounting. *Galician economic journal*. 2021. No. 1 (68). pp. 70–76. (in Ukrainian).
- Rudenko S. V., Pohribniak D. S. Accounting in the conditions of digitization. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University (Economic Sciences)*. 2021. No. 1. pp. 265–269. URL: journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/07/2021-1-EH-46.pdf (In Ukrainian).
- Sokolenko L.F. Digitalization as a vector of economic systems development & accounting system modernization. *Accounting and finance*. 2019. No. 3. pp. 40–48. URL: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-3\(85\)-40-48](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-3(85)-40-48) (In Ukrainian).

10. Teniukh Z.I., Pelekh U.V. Digitalization of accounting in Ukraine: status and development prospects. *Economy and society*. 2022. No. 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-66> (in Ukrainian).

11. Shkromyda V.V., Shkromyda N.Ya., Hnatiuk T.M. Modification of documentation in the context of digitization of accounting. *The actual problems of regional economy development*. 2023. Vol. 2. No. 19. pp. 69–78. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/17274> (In Ukrainian).

12. Analysis of trends in the implementation of digitalization in accounting (Ukrainian case) / M. Petchenko et al. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 1. No. 48. pp. 105–113. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.1.48.2023.3951>

Yurii HOLOVCHAK

postgraduate student, Ivan Franko National University of Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8846-7032>

e-mail: golovchakganna@gmail.com

Hanna HOLOVCHAK

PhD in Economics, Associate Professor of department, Ivan Franko National University of Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8986-4048>

e-mail: golovchakganna@gmail.com

Oksana PYSARCHUK

PhD in Economics, Associate Professor of department, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6674-9223>

e-mail: oksana.pysarchuk@hneu.net

DIGITALIZATION OF ACCOUNTING: ADVANTAGES AND CHALLENGES IN THE ERA OF DIGITAL TECHNOLOGIES

Introduction. In the conditions of the development of society and the transition of enterprises to the information type of economy, there is a need to generate ideas, and creative thinking of personnel, release innovative products, increase the company's intangible assets, and create a positive image as a basis for ensuring the development of entrepreneurial skills. Therefore, the issue of the formation and development of entrepreneurial competencies in the modern conditions of digitalization of the economy is gaining special importance and relevance. The driving force of the digital economy is the demand for innovative digital technologies, which today are used in completely different spheres of social and economic life. Digital transformation of a business, which is a transformation through the revision of its business strategy, models, operations, goals, marketing approaches, and products through the adoption of digital technologies, is impossible without the implementation of digital technologies in the development of the accounting system. However, the digitalization of accounting opens not only new opportunities for enterprises but also creates additional risks.

The purpose of the paper is to specify the advantages and disadvantages of using digital technologies in accounting.

Results. The conducted research has allowed defining the essence of digitization and outlining the possibilities of its application for the development of accounting in modern Ukrainian enterprises. The state of utilization of contemporary digital technologies in the context of accounting has been diagnosed. The opportunities provided by the implementation of modern digital technologies in the field of accounting have been specified, and the risks associated with the use of such technologies have been identified. The obtained results can be useful for enterprise managers to substantiate the possible directions of digitization of accounting, taking into account the advantages and disadvantages outlined in the paper.

Conclusions. The key conclusion from the study is a generalization of the advantages and disadvantages of digitization of accounting. Accordingly, the automation of manual work and optimization of data storage are the main advantages, and the high cost of implementation and provision of technical support is a disadvantage.

Keywords: accounting, digital tools, automation, digitalization, financial reporting, cost accounting, inventory accounting, accountant